

การพัฒนาชุดการเรียนรู้การสอนศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่ายตามหลักสุขภาพะองค์รวมแนวพุทธเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

The Development of Simple Loom Weaving Art Instructional Program Based on Buddhist Holistic-Health Principle for Promoting Special Needs Students Learning Abilities

สุพจน์ีย์ สกุลณา

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและศึกษาผลของการใช้ชุดการเรียนรู้การสอนศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่ายตามหลักสุขภาพะองค์รวมแนวพุทธเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษใน 4 ด้าน ได้แก่ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยกึ่งทดลองแบบกรณีศึกษา โดยศึกษาเด็กที่มีความต้องการพิเศษจำนวน 2 คน ซึ่งกำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนรุ่งอรุณ ปีการศึกษา 2553 ระยะเวลาในการทดลอง 12 สัปดาห์ ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม ได้แก่ ครูการศึกษาพิเศษ ครูประจำชั้น และผู้ปกครอง จำนวน 5 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบประเมินความสามารถในการเรียนรู้ สมุดบันทึกรายละเอียดความคิดเห็นและข้อสังเกต สมุดบันทึกสรุปการเรียนรู้หลังการทำงานของนักเรียน ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ชุดการเรียนรู้การสอนที่สร้างขึ้นประกอบ ขั้นตอนการสอน 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 การทำกิจกรรมนำสมาธิแบบเคลื่อนไหว ขั้นที่ 2 การรับความรู้ ขั้นที่ 3 การฝึกฝนทักษะการทอผ้าและแก้ปัญหาที่พบ และขั้นที่ 4 การสรุปการเรียนรู้ หลังการใช้ชุดการเรียนรู้การสอน พบว่า ความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มอาการออทิสซึม ด้านจิตตภาวนาเป็นด้านที่พัฒนาได้ดีที่สุด ด้านศิลปภาวนาเป็นด้านที่พัฒนาได้ยากที่สุด ส่วนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้และสมาธิสั้นด้านกายภาวนาเป็นด้านที่พัฒนาได้ดีที่สุด ด้านศิลปภาวนาเป็นด้านที่พัฒนาได้ยากที่สุด การจัดการเรียนที่เหมาะสมและมีครูเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด

คำสำคัญ: ศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่าย/สุขภาพะองค์รวมแนวพุทธ/นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

Abstract

The purposes of this study were to construct and study the effects of using the simple loom weaving art instructional program based on Buddhist holistic health principle to develop the learning abilities of special needs students in four areas: physical development, moral development, emotional development and intellectual development. The research design was quasi-experimental design and case studies. The subject was two Prathom Suksa 5 special needs students, one with autism and one with learning disabilities and attention deficit hyperactivity disorder, studying at Roong Aroon School, academic year 2553. The duration of the experiment was 12 weeks. Five people were interviewed to additional information: students' Special Education teacher, classroom teachers and parents. The data was collected by using the learning achievement evaluation form, teacher's anecdotal observation and comment notebook, and individual student's after-lesson learning summary booklet and in-depth interview form. The data was analyzed using percentage and content analysis.

The research finding was that 1) the developed Instructional Program consisted of 4 phases: Phase 1 Doing the movement meditation activity, Phase 2 Receiving the knowledge, Phase 3 Practicing weaving skills and solving arising problems, and Phase 4 Summarizing learning; 2) After using the Program, it was found that the area of learning abilities the student with autism developed the most was physical development, and the area he developed the least was moral development, while the student with learning disabilities and attention deficit hyperactivity disorder developed the most in physical development, and developed the least in moral development. The most important factors outside the learners influencing student's learning were appropriate instructional organization and having a teacher who understood student's learning needs.

KEYWORDS: SIMPLE LOOM WEAVING ART/BUDDHIST HOLISTIC HEALTH PRINCIPLE/
SPECIAL NEEDS STUDENTS

บทนำ

เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความต้องการพื้นฐาน และเป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพไม่ต่างจากเด็กทั่วไป จึงมีสิทธิที่จะได้รับการพัฒนาให้มีชีวิตที่มีคุณภาพเช่นเดียวกัน (ยูนิเซฟ ประเทศไทย, ม.ป.ป.) โรงเรียนรุ่งอรุณมีความตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานศิลปะ ในการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงได้จัดสอนศิลปะการทอผ้า ซึ่งเป็นการสอนที่ให้ความสำคัญในคุณค่าของกระบวนการทำงานศิลปะ ที่ช่วยฝึกหัดทักษะมือตาสัมพันธ์ พัฒนาความคิดโดยเฉพาะด้านมิติสัมพันธ์ กระตุ้นฉันทะการเรียนรู้ และขัดเกลาสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่เด็ก ๆ ได้แก่ ความวิริยะอุตสาหะ มีสมาธิในการทำงาน ดูแลตนเองเป็นทั้งด้านอารมณ์และบุคลิกภาพ มีทัศนคติที่ดีงามต่อชีวิตและสรรพสิ่ง (ฝ่ายตำรา โรงเรียนรุ่งอรุณ, 2550, 1) ผลงานการทอผ้าที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันระหว่างความคิด มือ ตา และใจ ของเจ้าของผลงาน ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพที่ลึกซึ้ง ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาความสามารถและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเองได้ เช่น การสังเกตอย่างลึกซึ้ง การพิจารณาภาวะของตนเองที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ความกระตือรือร้น ความพยายาม ความอดทน การได้เผชิญและแก้ไขข้อผิดพลาด ทั้งยังเป็นงานที่ทำทลายความสามารถ สร้างให้เกิดความมั่นใจ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้เกิดสมาธิได้เป็นอย่างดี (สุริศรา บัวนิล, 2554: สัมภาษณ์)

ปัญหาที่พบบ่อยในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นปัญหาองค์รวมรอบด้าน ได้แก่ มิติด้านสังคม คือ การติดต่อกับผู้อื่น สัมพันธภาพกับผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม และมิติด้านจิตใจ คือ การทำความรู้จักกับอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ รวมถึงการขาดความเชื่อมั่นและความภาคภูมิใจว่าสามารถทำกรางานต่าง ๆ สำเร็จได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ทั้งด้านศิลปะการทอผ้าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีการทำซ้ำ และมีรูปแบบชัดเจน นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษสามารถฝึกฝนทำซ้ำจนมีทักษะความชำนาญขึ้นเรื่อย ๆ สามารถสะสมความสำเร็จไปที่ละน้อย และเป็นกระบวนการทำงานที่ดึงดูดให้มีสมาธิจดจ่ออยู่กับงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการเรียนรู้

คุณภาพเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาชีวิตและจิตใจ เป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์และมีความสำคัญกับชีวิตในทุก ๆ ด้าน เมื่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีสมาธิในการทำงานได้ยาวนานขึ้นจะสามารถทำงานได้จนสำเร็จ มีความสุข เกิดรอยยิ้ม จนนำไปสู่ความภูมิใจในตนเอง การทำงานศิลปะด้วยการทอผ้าจึงมีคุณค่าต่อการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ทั้งยังสอดคล้องกับการพัฒนาชีวิตและจิตใจของมนุษย์ตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ คือ ภาวนา 4 ซึ่งเป็นหลักการตรวจสอบวัดผลจากสิ่งที่ฝึกฝน คือ ดุสุขภาวะที่เป็นผลของการพัฒนา ได้แก่ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2549: 110)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้ศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่ายตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยใช้โรงเรียน

รุ่งอรุณเป็นกรณีศึกษา เพื่อทำเป็นชุดแผนการสอนทางเลือกสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาตนเองตามหลักการพัฒนาชีวิตในพระพุทธศาสนา คือ ภาวนา 4 ด้าน ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาชีวิต เพื่อปรับสมดุลให้ชีวิตมีสุขภาวะที่ดีได้ต่อไป

กีแบบง่ายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกีขนาดเล็ก ทำมาจากไม้เนื้อแข็ง มีขนาด กว้าง × ยาว × สูง = 64 × 75 × 127 เซนติเมตร มีลักษณะเป็นโครงรูปทรงสี่เหลี่ยม ช่วงกลางของตัวกีมีแกนไม้ตั้งฉากเพื่อประกอบกับไม้อีกชิ้น ด้านบนเป็นโครงสร้างสำหรับแขวนตะกอล ใช้สำหรับทอผ้าให้เป็นพื้น มีหน้ากว้างประมาณ 40-50 เซนติเมตร โดยการชิงด้ายเส้นยืนสอดเข้ากับแกนม้วนด้าย แล้วร้อยปลายด้ายแต่ละเส้นเข้าไปในพืมและตะกอลจากนั้นม้วนด้ายเส้นยืนให้ตึงด้วยแกนม้วนด้าย มัดเชือกโยงตะกอลและคันเหยียบเพื่อทำหน้าที่แยกเส้นด้ายออกเป็นกลุ่ม สำหรับสอดด้ายเส้นพุ่งจากกระสวยผ่านไปตามแนวขวางของด้ายเส้นยืนให้ขัดกัน จนเกิดเป็นลวดลาย สามารถปรับความตึงหย่อนของด้ายเส้นยืนให้พอเหมาะกับการทอได้

Easy Loom	
Scale	1:100

ภาพ 1 ภาพเขียนแบบการประกอบ (Assembly Drawing) ของกีแบบง่าย

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างและศึกษาผลของการใช้ชุดการเรียนรู้การสอนศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่ายตามหลักสรีรศาสตร์รวมแนวพุทธเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนรุ่งอรุณ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาวนา ด้านศีลภาวนา ด้านจิตตภาวนา และด้านปัญญาภาวนา

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกรณีศึกษา เป็นนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนรุ่งอรุณ ปีการศึกษา 2553 จำนวน 2 คน ประกอบด้วย เด็กที่มีความบกพร่องกลุ่มอาการออทิสซึม 1 คน และเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และสมาธิสั้น 1 คน ซึ่งมีความบกพร่องทางความสามารถในการเรียนรู้ (ภาวนา 4) พบมากในประชากรเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมในโรงเรียนรุ่งอรุณ และมีผลกระทบทางลบต่อการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในชั้นเรียนร่วม

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. แบบประเมินผลและวิเคราะห์ความสามารถในการเรียนรู้ ตามหลักสรีรศาสตร์รวมแนวพุทธ คือ ภาวนา 4 ได้แก่

1. ด้านกายภาวนา คือ การแสดงออกถึงทักษะด้านร่างกายของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่พัฒนาเพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมในชุดการเรียนรู้การสอนฯ การมีสมรรถภาพทางกายในการทำงาน ตามขั้นตอนการทอผ้า ประกอบด้วย 1) ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ นิ้ว ขา และเท้า 2) ความทนทานของกล้ามเนื้อมัดเล็กมัดใหญ่ได้แก่ นิ้วมือ มือ แขน ขา เท้า 3) การทำงานประสานกันระหว่างประสาทและระบบกล้ามเนื้อต่าง ๆ ของร่างกาย โดยเฉพาะตา-มือ ในการเตรียมเส้นด้าย การม้วนเส้นด้าย การสอดกระสวยทอผ้า การกระแทกฟืมทอผ้า และการเหยียบคันเหยียบสำหรับทอผ้า

2. ด้านศีลภาวนา คือ การแสดงออกถึงทักษะด้านสังคมของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่พัฒนาเพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมในชุดการเรียนรู้การสอนศิลปะการทอผ้า ประกอบด้วย 1) การทำงานร่วมกับผู้อื่น การแบ่งปันอุปกรณ์ในการทำงาน และ 2) การเก็บของเข้าที่เมื่อใช้งานเสร็จ

3. ด้านจิตตภาวนา คือ การแสดงออกถึงทักษะด้านจิตใจของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่พัฒนาเพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมในชุดการเรียนรู้การสอนศิลปะการทอผ้า ประกอบด้วย 1) ความสุภาพอ่อนโยนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น 2) การมีฉันทะและความเพียรพยายามในการทำงานจนสำเร็จ และการมีสมาธิในการทอผ้าจนสำเร็จ

4. ด้านปัญญาภาวนา คือ การแสดงออกถึงทักษะด้านปัญญาของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่พัฒนาเพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมในชุดการเรียนรู้การสอนศิลปะการทอผ้า ประกอบด้วย 1) การทำงานถูกต้องตามขั้นตอนกระบวนการทอผ้า และ 2) การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการทอผ้า

โดยทั้งหมดทำเป็นรายการ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ย่อยของการเรียนรู้แต่ละด้านที่นักเรียนต้องฝึกปฏิบัติในการเรียนทอผ้าของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

2. สมุดบันทึกรายละเอียดความคิดเห็นและข้อสังเกต ใช้บันทึกรายละเอียดเพิ่มเติมในแต่ละครั้งที่ทำการสอน รวมถึงความคิดเห็นและข้อสังเกตที่ผู้วิจัยสังเกตพบ

3. แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองเชิงลึก สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ปกครองของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ทั้งก่อนและหลังทำการทดลอง เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมนักเรียน

4. แบบสัมภาษณ์ครูการศึกษาพิเศษและครูประจำชั้นเชิงลึก สำหรับเก็บข้อมูลจากครูการศึกษาพิเศษและครูประจำชั้นของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ทั้งก่อนและหลังทำการทดลอง เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมนักเรียน

5. สมุดบันทึกสรุปการเรียนรู้หลังการทำงานของนักเรียนเพื่อการประเมินตนเอง มีลักษณะเป็นสมุดบันทึกที่มีคำถามนำซึ่งครูเขียนให้ตอนท้ายบทเรียนแต่ละครั้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย
2. เลือกกลุ่มตัวอย่าง
3. การสร้างชุดการเรียนการสอน โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับศิลปะการทอผ้า การพัฒนามนุษย์ตามหลักสุขภาวะองค์รวมตามแนวพุทธศาสนา การจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อเป็นหลักการพื้นฐานและสังเคราะห์เป็นหลักในการออกแบบชุด
4. การสร้างเครื่องเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยหาความตรงเชิงโครงสร้างทฤษฎีแนวคิด (Construct Validity) ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมในการนำไปใช้ เมื่อสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ ศิลปะบำบัด การสอนทอผ้า และด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อตรวจพิจารณาความตรงเชิงโครงสร้างทฤษฎีแนวคิด ความตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมในการนำไปใช้ นำคำแนะนำทั้งหมดมาปรับแก้ และนำกลับไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบอีกครั้งเพื่อให้มีความตรงและความเหมาะสมยิ่งขึ้น
5. นำชุดการเรียนการสอนไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง และสร้างเกณฑ์ประสิทธิผลของชุดการเรียนการสอน โดยศึกษาเอกสารและปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาพิเศษ กำหนดแนวทางสร้างเกณฑ์ประสิทธิผลของชุด คือ มีความสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะองค์รวมตามแนวพุทธ และมีความยืดหยุ่น เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

6. ดำเนินการทดลอง ใช้ชุดการเรียนรู้การสอนกับกลุ่มตัวอย่าง เก็บรวบรวมข้อมูล 3 ระยะ คือ เก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการทดลอง 2 สัปดาห์ เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการทดลองสัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 1 ชั่วโมง 12 สัปดาห์ และเก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลอง 2 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่บันทึกความสามารถในการเรียนรู้ (ภาวนา 4) แต่ละด้านของนักเรียน ซึ่งเป็นค่าคะแนนที่บันทึกไว้ทุกครั้ง มาคำนวณผลรวมและแปลงเป็นค่าร้อยละ เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลอง เทียบกับเกณฑ์ประสิทธิผลที่ตั้งไว้ และนำเสนอเป็นภาพกราฟเส้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีสามเส้า แล้วเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังทำการทดลอง วิเคราะห์ลักษณะและแบบแผนการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการเรียนรู้ (ภาวนา 4) จากนั้นนำข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างมาเปรียบเทียบกันเพื่อสังเคราะห์เป็นภาพรวมของผลการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้การสอน

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในการใช้ชุดการเรียนรู้การสอนศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่ายตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ สรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ชุดการเรียนรู้การสอนศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่ายตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ ฉบับสมบูรณ์ที่มี 10 องค์ประกอบ และมีประสิทธิผลตามเกณฑ์ประสิทธิผลที่กำหนดไว้

1. แนวคิดที่เป็นพื้นฐานของชุดการเรียนรู้การสอน ได้แก่

1.1 แนวคิดจากหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ การดำเนินชีวิตของมนุษย์มีลักษณะเป็น องค์รวม ประกอบด้วยองค์รวม 3 แดน คือ แดนกายหรือแดนความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม แดนภาวะจิต และแดนปัญญา แต่ละองค์รวมมีความสัมพันธ์และเป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกัน ระบบการพัฒนาชีวิต คือ การจัดการให้ทั้ง 3 แดนก้าวไปสู่จุดหมายแห่งความเป็นชีวิตที่มี “สุขภาวะ” ด้วยการฝึกฝนหรือการศึกษาเรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล คือ การฝึกฝนทางกรรมมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (กายภาพและสังคม) สมาธิ คือ การฝึกฝนจิต ปัญญา คือ การฝึกฝนความคิด ความรู้ ความเข้าใจ โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้ระบบการพัฒนาชีวิตดำเนินได้ด้วยดี ได้แก่ ปัจจัยภายนอก คือ ภัยแล้งมิตร และปัจจัยภายใน คือ โยนิโสมนสิการ โดยมีระบบการตรวจสอบและวัดผลการพัฒนาชีวิตคือ ภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา

1.2 แนวคิดจากหลักการจัดการเรียนรู้การสอนศิลปะจริยศิลป์ ซึ่งเป็นวิชากายใจสัมพันธ์ มุ่งพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจให้มีความสมส่วน สมดุล เป็นปกติ ประกอบด้วย ฐานกาย

ฐานความคิด และฐานจิต ด้วยการนำศิลปะมาบูรณาการกับชีวิตทำให้ผู้ปฏิบัติงานศิลปะเป็นผู้ที่มีสติปัญญาในการดำรงชีวิตด้วยการงานที่มีคุณค่า ฝึกฝนการมีสมาธิและมีสติรู้ตัวด้วยการงานทำอย่างเป็นขั้นตอน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้เรียน หัวใจสำคัญ คือ 1) ครูเป็นผู้เข้าใจคุณค่าของกระบวนการทำงานศิลปะ 2) สภาพห้องเรียน โปร่ง โล่ง สบาย สะอาด เป็นระเบียบและใกล้ชิดกับธรรมชาติ 3) มีการเตรียมความพร้อมของนักเรียนก่อนการเรียน 4) ลักษณะโจทย์ที่ให้เหมาะสมกับวัยและการได้ลงมือปฏิบัติจริง 5) การเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านการชื่นชมผลงาน และวิจารณ์งาน ประมวลความรู้ร่วมกันหลังทำงานเสร็จ 6) การประเมินผล เพื่อเสริมแรงให้เกิดการพัฒนารายบุคคล

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและหลักการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ คือ เด็กทุกคนรวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีศักยภาพที่จะพัฒนาได้เมื่อได้รับการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับเด็กเป็นรายบุคคล ด้วยการมีความรู้สึกผ่อนคลาย และปลอดภัย เป็นเงื่อนไขสำคัญของการเรียนรู้ เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เชื่อว่าตนทำไม่ได้หรือมีความกังวลใจจะไม่สามารถแสดงออกถึงความสามารถที่แท้จริงของตนได้ การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความพิเศษต้องเน้นให้เด็กได้มีโอกาสประสบความสำเร็จโดย 1) จัดโครงสร้างของบทเรียนที่มีขั้นตอนกิจกรรมแน่นอนชัดเจน 2) ย่อยงานเป็นขั้นง่าย ๆ และมีความเป็นรูปธรรม 3) กระตุ้น ชื่นนำ สาธิต หรือชี้ต้นต้นให้ เพื่อให้เด็กสามารถทำงานจนสำเร็จ 4) ฝึกฝนลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองซ้ำ ๆ ด้วยวิธีที่หลากหลายจนเกิดความแม่นยำและคงทน จากนั้นจึง 5) ลดความช่วยเหลือออกทีละน้อยจนเด็กสามารถทำงานได้ด้วยตัวเองในที่สุด

2. หลักการของชุดการเรียนการสอน ประกอบด้วย

2.1 สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ

2.2 การเรียนการสอนแบบจริยศิลป์

2.3 การสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

3. วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธใน 4 ด้าน คือ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา

4. สารการเรียนรู้และระยะเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้ เตรียมความพร้อมผู้เรียนด้วย 1) การทำความรู้จักวัสดุอุปกรณ์และข้อควรระวังในการใช้งาน 2) การเตรียมอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า 3) วิธีการทอผ้า ซึ่งประกอบด้วย การทอแบบพื้นฐาน และการทอแบบสร้างลวดลาย

5. กิจกรรมการเรียนการสอน มีขั้นตอนดังนี้ คือ

5.1 การทำกิจกรรมนำสมาธิแบบเคลื่อนไหว เป็นการให้นักเรียนท่องบทอาขยานประกอบท่าทาง และทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่ผู้วิจัยออกแบบ

- 5.2 การรับความรู้ เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะได้รับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการทอผ้า
- 5.3 การฝึกฝนทักษะการทอผ้า เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง
- 5.4 การสรุปการเรียนรู้ เป็นการพูดคุยสรุปการเรียนรู้และจดบันทึกลงในสมุดบันทึก

6. บทบาทครูและบทบาทผู้เรียน

บทบาทครู ได้แก่

ก่อนการสอน ศึกษาผู้เรียน วางแผนการสอน และเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ให้พร้อม

ระหว่างสอน อธิบายและสาธิตวิธีทำงาน ให้คำแนะนำในการแก้ปัญหา ให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น กระตุ้นและตั้งคำถามให้สะท้อนความคิด

หลังการสอน นำนักเรียนสรุปการเรียนรู้ เขียนบันทึกหลังการสอน ปรับปรุงแผนการสอน และปรับบทบาทของครูดังนี้

ระยะที่ 1 สัปดาห์ที่ 1-3 ครูบอกขั้นตอนการทำงานอย่างละเอียดทุกขั้นตอน

ระยะที่ 2 สัปดาห์ที่ 4-6 ครูบอกขั้นตอนการทำงานเป็นบางขั้นตอน

ระยะที่ 3 สัปดาห์ที่ 7-9 ครูใช้เพียงคำถามนำเพื่อกระตุ้น

ระยะที่ 4 สัปดาห์ที่ 10-12 ครูไม่บอกขั้นตอนการทำงานอย่างใดเลย

บทบาทผู้เรียน ได้แก่ การมาตรงเวลา ปฏิบัติตามกติกาชั้นเรียน กล่าวคำทักทาย ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ สะท้อนความคิดของตน ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ และเขียนบันทึกการเรียนรู้

7. สื่อการเรียนการสอน ประกอบด้วย บทอาขยาน กี่ทอผ้า เส้นด้ายชนิดต่าง ๆ กระสวย แกนพันด้าย ตะขอเกี่ยวเส้นด้าย กรรไกร ดินสอ สมุดบันทึก สติกเกอร์

8. การประเมินผลการเรียนรู้

8.1 ประเมินความสามารถในการเรียนรู้รายบุคคลตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ คือ ภาวนา 4 คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา

8.2 ประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การประเมินการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้แต่ละด้านระหว่างเรียน 2) การประเมินสรุปผลสำเร็จการเรียนรู้ของนักเรียนและประสิทธิผลของชุดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การสรุปผลความสามารถในการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน และการสรุปภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างด้านต่าง ๆ ที่เป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน การประเมินผลต้องให้ข้อมูลป้อนกลับสู่นักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของตนเอง

9. ข้อควรคำนึงและการดำเนินการเพิ่มเติม

การจัดการเรียนการสอนตามชุดการเรียนการสอนฯ นี้จะประสบผลดีได้หากครูคำนึงและดำเนินการในเรื่อง การจัดเตรียมสถานที่ให้สงบไม่วุ่นวาย อุปกรณ์พร้อมเพรียง ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนสร้างสรรค์งานสื่อความคิดด้วยตนเองเต็มที่ ให้คุณค่าต่อกระบวนการทำงาน ครูครุมีความรู้

และทักษะในงานศิลปะเพื่อสามารถติดตามดูพัฒนาการของนักเรียนอย่างใกล้ชิด และคอยพูดคุยชื่นชมให้กำลังใจให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ ควรบอกติกาการทำงานที่ชัดเจน รวมถึงมีความยืดหยุ่นเรื่องเวลาในการทำงาน

10. บุคคลผู้ใช้ชุดการเรียนการสอน ควรมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

10.1 นักเรียน: ที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนรุ่งอรุณ

10.2 ครู: ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

10.2.1 ความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน คือ มีความเชื่อมั่นและมีความเข้าใจในหลักสุขภาวะองค์รวมตามแนวพุทธ มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีความรู้ในการสอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และมีความรู้พื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่าย

10.2.2 คุณสมบัติในความเป็นกัลยาณมิตรต่อลูกศิษย์ คือ มีความเมตตาและเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ผู้เป็นลูกศิษย์ รู้จักและปฏิบัติต่อลูกศิษย์ตรงตามความเป็นจริง เข้าใจคุณค่าของกระบวนการทำงานศิลปะ มีความเอาใจใส่ สังเกตการเรียนรู้ของลูกศิษย์เพื่อการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนให้เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ ใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอนของตนเอง มีความยืดหยุ่นและสามารถแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะได้ทันทั้งที่และทำงานศิลปะของตนควบคู่ไปกับการเรียนการสอนด้วยเป็นกิจวัตรและอยู่ในวิถีชีวิต

ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้ชุดการเรียนการสอนศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่ายตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ

1. ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ เกณฑ์ประสิทธิผลของชุดการเรียนการสอน มีเกณฑ์ดังนี้ คือ

1.1 การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้แต่ละด้าน (ภาวนา 4) หลังการทดลองนักเรียนต้องมีคะแนนความสามารถในการเรียนรู้ สูงกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 75 อย่างน้อย 3 ด้าน และคะแนนความสามารถในการเรียนรู้แต่ละด้านต้องเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 30

กรณีศึกษาคนที่ 1 ด.ช เก้ (นามสมมุติ) มีความสามารถในการเรียนรู้ ดังนี้

ด้านกายภาวนา ก่อนการทดลอง ได้คะแนน 11.78 หลัง (เกณฑ์: $\geq 75\%$) ได้คะแนน 86.57 เพิ่มขึ้น (เกณฑ์: $\geq 30\%$) ได้คะแนน 74.79

ด้านศีลภาวนา ก่อนการทดลอง ได้คะแนน 26.60 หลัง (เกณฑ์: $\geq 75\%$) ได้คะแนน 90.80 เพิ่มขึ้น (เกณฑ์: $\geq 30\%$) ได้คะแนน 64.20

ด้านจิตตภาวนา ก่อนการทดลอง ได้คะแนน 16.70 หลัง (เกณฑ์: $\geq 75\%$) ได้คะแนน 79.40 เพิ่มขึ้น (เกณฑ์: $\geq 30\%$) ได้คะแนน 62.70

ด้านปัญญาภานา ก่อนการทดลอง ได้คะแนน 09.37 หลัง (เกณฑ์: $\geq 75\%$) ได้คะแนน 92.75 เพิ่มขึ้น (เกณฑ์: $\geq 30\%$) ได้คะแนน 83.38

กรณีศึกษาคนที่ 2 ด.ช. เทียน (นามสมมุติ) มีความสามารถในการเรียนรู้ ดังนี้

ด้านกายภานา ก่อนการทดลอง ได้คะแนน 25.23 หลัง (เกณฑ์: $\geq 75\%$) ได้คะแนน 99.31 เพิ่มขึ้น (เกณฑ์: $\geq 30\%$) ได้คะแนน 74.08

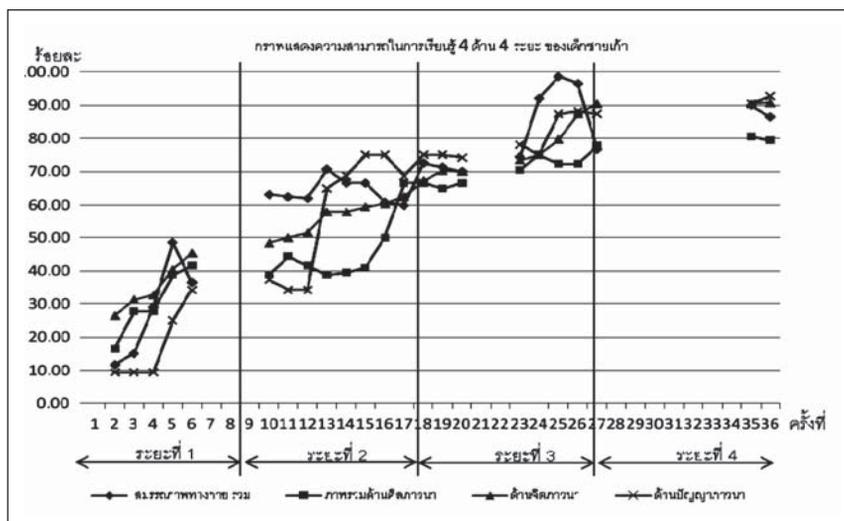
ด้านศีลภานา ก่อนการทดลอง ได้คะแนน 25.00 หลัง (เกณฑ์: $\geq 75\%$) ได้คะแนน 66.60 เพิ่มขึ้น (เกณฑ์: $\geq 30\%$) ได้คะแนน 41.60

ด้านจิตตภานา ก่อนการทดลอง ได้คะแนน 28.13 หลัง (เกณฑ์: $\geq 75\%$) ได้คะแนน 81.25 เพิ่มขึ้น (เกณฑ์: $\geq 30\%$) ได้คะแนน 53.12

ด้านปัญญาภานา ก่อนการทดลอง ได้คะแนน 09.37 หลัง (เกณฑ์: $\geq 75\%$) ได้คะแนน 94.00 เพิ่มขึ้น (เกณฑ์: $\geq 30\%$) ได้คะแนน 84.63

สรุปผลการประเมินตามเกณฑ์ประสิทธิผล ชุดการเรียนการสอนศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่ายตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ มีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ จึงสรุปได้ว่าชุดการเรียนการสอนฯ นี้มีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

1.2 ผลการทดลองใช้ชุดการเรียนการสอนศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่ายตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ
กรณีศึกษาที่ 1 ด.ช.แก้ว (นามสมมุติ)

ภาพ 2 กราฟเส้นแสดงความสามารถในการเรียนรู้ (ภานา 4) แต่ละด้าน ของกรณีศึกษาคนที่ 1 ด.ช.แก้ว มีความบกพร่องกลุ่มอาการออทิสซึม

จากภาพ 2 แสดงให้เห็นว่า ด.ช.แก้ มีการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ทุกด้านและแบบแผนการพัฒนาความสามารถในด้านกายภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา มีความสอดคล้องกันอย่างต่อเนื่องในทุกๆ การพัฒนาด้านศีลภาวนาของ ด.ช.แก้ มีบางช่วงที่ตกลงและไม่สอดคล้องกับด้านอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าด้านศีลภาวนาหรือการพัฒนาทางด้านสังคัมซึ่งเป็นจุดอ่อนของเด็กที่มีความบกพร่องกลุ่มอาการออทิสซึม เป็นด้านที่ ด.ช.แก้ มีความยากลำบากในการพัฒนามากกว่าด้านอื่น

ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้แต่ละด้านของ ด.ช.แก้ เมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่าประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ คือ

1. แม้ว่าการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ ทั้ง 4 ด้านจะมีการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันคือสูงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมีการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องแต่ละด้านมีแบบแผนการพัฒนาที่แตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือ ด้านกายภาวนา ในระยะแรก ด.ช.แก้ พัฒนาจาก “ทำไม่เป็น” เป็น “ทำเป็น” ได้อย่างรวดเร็ว แต่ต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นในการพัฒนาจาก “ทำเป็น” คือ การรับรู้ขั้นตอนการทำงานทั้งหมด เป็น “ทำได้ดี” คือ การรับรู้ขั้นตอนการทำงานทั้งหมดและทำแต่ละขั้นตอนได้ถูกต้องเรียบร้อยและทำได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นขั้นที่สูงขึ้นต่อไป ในทำนองเดียวกัน ด้านศีลภาวนา ด.ช.แก้ พัฒนาได้อย่างรวดเร็วในระยะแรก แต่พัฒนาได้ช้าลงในระยะต่อมาและมีลักษณะการพัฒนาขึ้น ๆ ลง ๆ ตามสภาพปัญหาที่ ด.ช.แก้ ประสบและสภาพอารมณ์ของตนต่อปัญหานั้น ๆ และเมื่อประสบความสำเร็จสามารถทำงานได้อย่างราบรื่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้านศีลภาวนาได้ดีขึ้นไปด้วย ด้านจิตตภาวนาเป็นด้านที่ ด.ช.แก้ ทำได้ดีกว่าด้านอื่น ๆ ตั้งแต่ต้น และพัฒนาได้ดีขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง แม้ในระยะที่สองจะพัฒนาได้ช้ากว่าระยะอื่นอยู่บ้าง และด้านปัญญาภาวนาเป็นด้านที่ ด.ช.แก้ ต้องการเวลามากที่สุดในการเรียนรู้และพัฒนา แต่เมื่อเริ่มทำได้แล้ว ด.ช.แก้ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จสูงในท้ายการทดลองในที่สุด

2. ด้านที่ ด.ช.แก้ มีความยากลำบากในการพัฒนามากที่สุด คือ ด้านศีลภาวนา ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยดี การช่วยเหลือแบ่งปัน และการเก็บของเข้าที่เมื่อใช้งานเสร็จ การที่เป็นเช่นนี้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กที่มีความบกพร่องกลุ่มอาการออทิสซึม ซึ่งมีความบกพร่องหลักในเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นแต่จะเห็นได้ว่าแม้จะเป็นสิ่งที่ยากสำหรับ ด.ช.แก้ แต่เขาสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ จนค่อนข้างคงที่ในตอนท้ายของการทดลอง

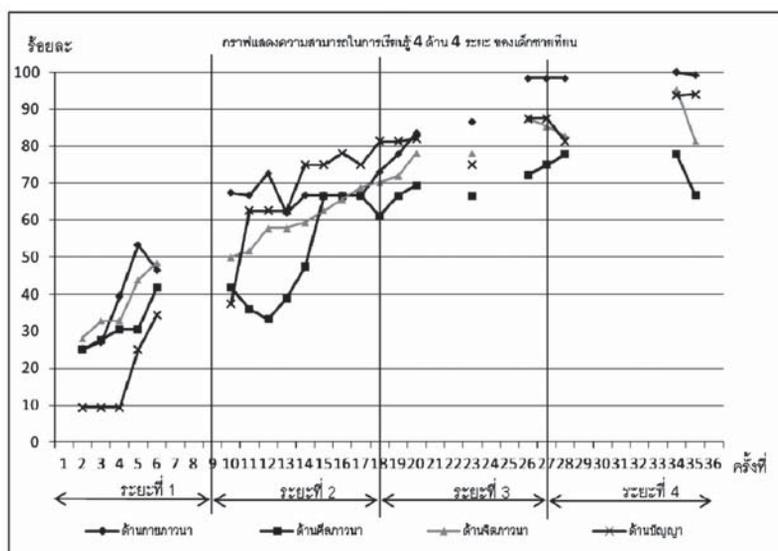
3. ความสามารถในการเรียนรู้ของ ด.ช.แก้ ยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกมากในทางบวก เช่น กัลยาณมิตรได้แก่ ครู เมื่อท้อแท้หรือรู้สึกหงุดหงิด ไม่สามารถควบคุมตนเองให้ทำงานต่อได้อย่างราบรื่น เมื่อครูปลอบโยน ให้กำลังใจ ทั้งด้วยการพูดและการลูบหลัง ช่วยให้ ด.ช.แก้ เกิดกำลังใจทำงานต่อได้ นอกจากนี้เสียงเพลงบรรเลงช้า ๆ ช่วยให้ ด.ช.แก้ รู้สึกผ่อนคลายและสามารถทำงานได้ราบรื่นขึ้น และความตื่นเต้นต่อสิ่งใหม่ เช่น การบันทึกเทป มีครูท่านอื่นมาดูการทำงาน มีส่วนให้ ด.ช.แก้ เกิดความกระตือรือร้น มีฉันทะ และเพียรพยายามทำงานและทำได้ดีขึ้นด้วย อิทธิพลในทางลบจากปัจจัยภายนอก เช่น ไฟดับ อากาศร้อน เสียงดังรบกวน มีผลต่อการเรียนรู้ของ ด.ช.แก้ แสดงให้เห็น

ว่า ด.ช.แก้ ยังขาดความสามารถในการกำกับตนเองให้จดจ่อกับสิ่งที่ตนทำอยู่และวางที่ท่าของจิตไม่ให้หวั่นไหวไปตามสภาพภายนอก หากมีการฝึกฝนช่วยให้ ด.ช.แก้ พัฒนาความสามารถในเรื่องนี้ต่อไป ด.ช.แก้ จะประสบความสำเร็จมากขึ้น เพราะสามารถเป็นอิสระจากสิ่งภายนอกได้

4. ความสามารถด้านต่าง ๆ ล้วนมีผลต่อกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจิตไม่สงบ มีความกังวล นั่นคือ สมรรถภาพจิตต่ำ ขาดฉันทะ กังวลใจ หงุดหงิด และขาดสมาธิ ด.ช.แก้ จะไม่สามารถแสดงความสามารถในด้านอื่น ๆ ตามศักยภาพที่ตนมีอยู่จริง ทั้งด้านกายภาพนา ศิลปภาพนา และปัญญาภาพนา การดูแลและฝึกให้ ด.ช.แก้ มีจิตใจที่สงบ เพชฌัญกับสิ่งที่ทำให้กังวลใจหรือหงุดหงิดได้ดีขึ้น จะมีผลต่อความสามารถด้านอื่น ๆ ทุกด้านของ ด.ช.แก้

5. ความสามารถในการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ของ ด.ช.แก้ หลังการทดลองมีความก้าวหน้าและพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นดังที่พบในผลการสัมภาษณ์ครูการศึกษาพิเศษซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนในชั้นเรียนว่า ด.ช.แก้ จะไปเรียนตรงเวลาและมีความสุขมากเพราะเป็นการเรียนกลุ่มเล็ก ทำให้เขาเรียนรู้ได้ดี การเรียนทอดผ้าช่วยให้เขาได้เรียนรู้วิธีแก้ปัญหาต่าง ๆ และพัฒนาวิธีการในการเพชฌัญกับอารมณ์ที่ไม่พอใจของตนเองได้มากขึ้นในห้องเรียน เวลามีปัญหาไม่ร้องไห้โวยวายแล้วลุกหนีออกไปเหมือนแต่ก่อน

กรณีศึกษาที่ 2 ด.ช.เทียน (นามสมมุติ)

ภาพ 3 กราฟเส้นแสดงความสามารถในการเรียนรู้ (ภาพนา 4) แต่ละด้าน ของกรณีศึกษาคนที่ 2 ด.ช.เทียน มีความบกพร่องทางการเรียนรู้และสมาธิสั้น

จากภาพ 3 แสดงให้เห็นว่า กรณีศึกษาคนที่ 2 ด.ช.เทียน มีการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ (ภาวณา 4) ทุกด้าน จากที่ได้คะแนนก่อนการทดลองต่ำกว่าร้อยละ 30 ทุกด้าน เพิ่มขึ้นเป็นคะแนนสูงกว่าร้อยละ 75 สามด้าน คือ ด้านกายภาวณา จิตตภาวณาและปัญญาภาวณา มีความสอดคล้องกันอย่างต่อเนื่องในทุกระยะ โดยมีการพัฒนาด้านศีลภาวณาเพียงด้านเดียวที่มีคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 75 เนื่องจาก ด.ช.เทียน เป็นเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น ขาดความอดทน มีความยากลำบากในการปรับตัวกับสังคม ทั้งการทำงานร่วมกับผู้อื่น การช่วยเหลือแบ่งปัน และการทำตามกติกาของสังคมด้วยการเก็บของเข้าที่ ให้เรียบร้อย การเปลี่ยนพฤติกรรมเหล่านี้ ต้องอาศัยระยะเวลาและความไว้วางใจ รวมถึงการขาดความสามารถในการควบคุมตนเองของ ด.ช.เทียน เมื่อมีปัจจัยภายนอกเข้ามากระทบทำให้หงุดหงิด ไม่สบายใจ เช่น เรื่องไฟดับ อากาศร้อน ความไม่สบายใจและกังวลใจ เวลาที่มาเรียนที่ไม่สม่ำเสมอในระยะสุดท้าย ล้วนมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของ ด.ช.เทียน และการทำงานของเขทั้งหมด

ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้แต่ละด้านของ ด.ช.เทียน เมื่อเปรียบเทียบการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้แต่ละด้านพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ คือ (ดูภาพ 3)

1. แม้ว่าการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ ทั้ง 4 ด้านจะมีการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน คือ สูงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมีการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง แต่ละด้านมีแบบแผนการพัฒนาที่แตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือ ด้านกายภาวณาเป็นด้านที่มีการพัฒนาได้สูงที่สุด โดยในช่วงต้นด้านกายภาวณาเป็นด้านที่สูงที่สุดและมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วมาก แต่หลังจากนั้นพัฒนาช้าลงและมีการขึ้น ๆ ลง ๆ บ้างเป็นช่วง ๆ และพัฒนาขึ้นจนกระทั่งถึงร้อยละ 100 ในระยะที่ 4 ด้านศีลภาวณาเป็นด้านที่ ด.ช.เทียน พัฒนาได้น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ กล่าวคือ มีการพัฒนาขึ้นในทุกระยะ แต่มีการขึ้นลงของระดับความสามารถอยู่เป็นช่วง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นและกลางของระยะที่ 2 และท้ายของระยะที่ 4 แม้ในช่วงที่พัฒนาได้สูงสุดยังมีระดับที่ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ส่วนด้านจิตตภาวณาเป็นด้านที่ ด.ช.เทียน พัฒนาได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระยะที่ 1 ถึง 3 แม้จะมีการขึ้น ๆ ลง ๆ ในระยะสุดท้าย ในด้านปัญญาภาวณาเป็นด้านที่ ด.ช.เทียน มีระดับความสามารถต่ำที่สุดในช่วงต้นของการทดลอง ต้องใช้เวลาในการพัฒนาในแต่ละขั้น แต่เมื่อพร้อมก็สามารถพัฒนาขึ้นไปได้อย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด และมีแบบแผนการพัฒนาเช่นนี้ตลอดการทดลอง ในช่วงท้ายของการทดลอง ด.ช.เทียน สามารถพัฒนาความสามารถด้านนี้ได้สูงมาก และเป็นด้านที่มีการเพิ่มขึ้นของความสามารถมากที่สุดในทุกด้าน

2. ด้านที่ ด.ช.เทียน ประสบความสำเร็จสูงสุดคือ ด้านปัญญาภาวณา และด้านที่มีความยากลำบากในการพัฒนามากที่สุดคือ ด้านศีลภาวณา การที่เป็นเช่นนี้สอดคล้องกับประเภทความบกพร่องของ ด.ช.เทียน เนื่องจาก ด.ช.เทียน มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ซึ่งทำให้มีปัญหาในการเรียนอ่านเขียนแม้จะมีสติปัญญาในด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านที่ไม่ได้ใช้ภาษาในระดับปกติ และมีภาวะสมาธิสั้น รวมทั้งมีปัญหาในการสื่อสารและเก็บตัว ด.ช.เทียน เรียนรู้วิธีการทอผ้าและแก้ปัญหาได้ดีแม้ต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการทำสมาธิและเรียนรู้ในแต่ละขั้น เขาขาดความเชื่อมั่นในทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมถึงการทำตามกติกาของสังคม คือ การเก็บของเข้าที่ ทำให้การพัฒนาในด้านศีลภาวณาเป็นเรื่องยากสำหรับ ด.ช.เทียน

3. ในทำนองเดียวกับ ด.ช.แก้ว บัจจัยภายนอกมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ของ ด.ช.เทียน มาก บัจจัยทางบวก คือ การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับธรรมชาติของ ด.ช.เทียน คือ การจัดให้มีขั้นตอนการเรียนรู้ที่ค่อยเป็นค่อยไป มีครูเป็นกัลยาณมิตร เข้าใจธรรมชาติในเรียนรู้ในรูปแบบฉบับเฉพาะตัวของ ด.ช.เทียน คอยดูแลสังเกตลักษณะอาการผิดปกติต่าง ๆ คอยให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลืออย่างถูกช่วงเวลา ไม่บังคับ มีเวลาให้เขาคิดและเลือกด้วยตนเอง พร้อมทั้งให้คำแนะนำโดยที่เขาไม่รู้สึกลดเดี้ยว พุดกระตุ้นเตือนหรือทำการปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่างบ่อย ๆ และพร้อมชื่นชมเมื่อเขาทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ล้วนเป็นบัจจัยที่ช่วยให้ ด.ช.เทียน สามารถเอาชนะความกังวลกับปัญหาต่าง ๆ และพัฒนาได้ราบรื่นยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้ามบัจจัยทางลบ เช่น เสียงดังจากภายนอกมีผลทำให้ ด.ช.เทียน เสียสมาธิ หงุดหงิด และทำงานได้ไม่ดี

4. สิ่งที่มีผลต่อการพัฒนาของ ด.ช.เทียน มากที่สุด คือ ด้านจิตตภาวนา ทุกครั้งที่ ด.ช.เทียน มีความทุกข์ กังวล หรือหงุดหงิดจากเรื่องภายนอก เช่น ปัญหาการเรียนของตน ปัญหาเรื่องทางบ้าน หรือความตื่นเต้นจากการที่จะได้นำเสนอรายงานหน้าชั้น จะมีผลให้ความสามารถด้านต่าง ๆ ของ ด.ช.เทียน ถดถอย จึงเห็นได้ชัดว่าความสามารถในการเรียนรู้ด้านจิตตภาวนา เป็นด้านที่ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ทุกด้านไม่มากก็น้อย การช่วยเหลือให้ ด.ช.เทียน มีจิตใจที่เข้มแข็งลดความกังวลในเรื่องต่าง ๆ จะช่วยให้ ด.ช.เทียน สามารถพัฒนาด้านอื่นอย่างราบรื่นไปด้วย

5. ความสามารถในการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ของ ด.ช.เทียน หลังการทดลองมีความก้าวหน้าและพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น ดังที่พบในผลการสัมภาษณ์ครูการศึกษาพิเศษและครูประจำชั้นซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนในชั้นเรียน ในช่วงหลังการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้การสอนฯ สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของ ด.ช.เทียน เช่น มีความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ต่อหน้าผู้อื่นมากขึ้น มีความพยายามในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ไม่ท้อถอยเหมือนแต่ก่อน บางครั้งหาวิธีการในการแก้ไขในแบบของตนเองก่อนหากทำไม่สำเร็จก็กล้าที่จะขอความช่วยเหลือจากครูผู้สอน

อภิปรายผล

การพัฒนาชุดการเรียนรู้การสอนศิลปะการทอดผ้าด้วยวิธีแบบง่ายตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. บัจจัยสนับสนุนการพัฒนาชุดการเรียนรู้การสอนฯ มาจากการพัฒนาที่ถูกต้องเหมาะสมตามแนวความคิดพื้นฐานที่ได้ศึกษามาประยุกต์ ปรับปรุงให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของชุดการเรียนรู้การสอนฯ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธทั้ง 4 ด้าน

1.1 แนวคิดที่เป็นพื้นฐานของชุดการเรียนรู้การสอนฯ เป็นหลักการที่มีความสอดคล้องซึ่งกันและกัน เมื่อนำมาบูรณาการเป็นแนวคิดพื้นฐานของชุด พบว่า สามารถสังเคราะห์ให้เป็นหลัก

การเดียวกันได้ ทั้งหลักสูตรภาวะแนวพุทธ หลักการสอนจริยศิลป์ และหลักการทางการศึกษาพิเศษ ล้วนมีความเชื่อในศักยภาพของนักเรียนทุกคน ซึ่งรวมถึงนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ว่าสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้หากได้รับการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม โดยต้องพัฒนาทุกด้านไปพร้อมกัน

1.2 กระบวนการเรียนได้ออกแบบอย่างเป็นขั้นตอนและทำอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่

1) กิจกรรมนำสมาธิแบบเคลื่อนไหว 2) การรับความรู้ 3) การฝึกฝนทักษะการทอผ้าและแก้ปัญหา และ 4) การสรุปการเรียนรู้ ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง เมื่อได้รับการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ และได้รับคำแนะนำจากครูอย่างใกล้ชิด จึงเป็นปัจจัยช่วยให้นักเรียนก่อร่างสร้างความสำเร็จไปทีละน้อยด้วยตนเอง ทำให้มีฉันทะและแรงจูงใจที่จะทำ เมื่อฝึกฝนทำซ้ำจนชำนาญมีผลงานให้เห็นเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีความชำนาญ เกิดความภาคภูมิใจที่มาจากการทุ่มเท ซึ่งสะท้อนออกมาจากการที่ผู้เรียนอยู่ทำงานทอได้ครั้งละนาน ๆ มากขึ้นเรื่อย ๆ สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต (2542: 52, 58) ที่กล่าวถึงเรื่องกลวิธีและอุบายประกอบการสอนว่า “หากครูผู้สอนหยิบยกสิ่งต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ของจริง การสาธิตให้ดู มาประกอบในการสอนจะช่วยให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจ ประจักษ์แจ้งมากยิ่งขึ้น รวมถึงการรู้จักจังหวะและโอกาสที่เหมาะสมหากผู้เรียนไม่พร้อมก็ไม่หักหาญ ดึงดันทำ มีความยืดหยุ่นในการสอน รวมทั้งสอนให้ตรงกับความถนัดความสนใจ และระดับสติปัญญาของผู้เรียน

2. ลักษณะเด่นของชุดการเรียนการสอนศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่ายตามหลักสูตรภาวะองค์รวมแนวพุทธสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีดังนี้

2.1 มีกระบวนการการเรียนรู้เป็นประสบการณ์ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้ง 4 ด้าน รวมไปถึงทักษะต่าง ๆ ทักษะคิด วิเคราะห์ และรูปแบบของพฤติกรรม คือ มีทั้งการลดพฤติกรรมที่ไม่ควร เช่น การแสดงความไม่พอใจ แสดงความโกรธด้วยเสียงร้องโวยวาย หรือการเอามือทุบก็ทอผ้า และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้ด้วยวิธีการทำงานและการแก้ปัญหอย่างเป็นขั้นตอน ในบรรยากาศที่สงบและไม่กดดัน ก่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้แบบใหม่แก่ตัวนักเรียน ทั้งยังถ่ายโอนวิธีการเรียนรู้เหล่านี้ไปสู่การงานวิชาอื่น และพฤติกรรมนอกชั้นเรียนที่เปลี่ยนแปลง

2.2 เป็นงานที่สร้างให้เกิดทักษะการใช้มือ-เท้า และการประสานสัมพันธ์กับเครื่องมือ คือ มือที่สอดกระสวยและเท้าที่เหยียบคันเหยียบของก็ทอผ้า เพื่อสร้างสรรค์งานให้เป็นไปตามความต้องการ เป็นการพัฒนาระบบการสั่งการกล้ามเนื้ออย่างเป็นระบบ

2.3 เป็นการทำงานที่ก่อให้เกิดสมาธิ จากการทำงานที่มีแบบแผนชัดเจน มีลำดับขั้นตอน มีความสม่ำเสมอ เป็นการทำงานที่มีจังหวะสัมพันธ์กับร่างกายและจิตใจ

2.4 เป็นงานที่ได้เรียนรู้การเลือกใช้สีสันทันให้เกิดความงาม เช่น การใช้คู่สีตรงข้าม สีสตัดกันหรือการใช้สีที่ผสมผสาน

2.5 เป็นงานที่ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความคิดและแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเอง บนงานทอได้อย่างอิสระและสร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาความรู้สึกมากกว่าเทคนิค ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ได้ทั้งโรงเรียนการศึกษาพิเศษอื่น ๆ และโรงเรียนที่มีการเรียนร่วมได้ต่อไป

3. การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละคน โดยชุดการเรียนรู้การสอนฯ มีลักษณะที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะ คือ ปัญหาและความบกพร่องของตัวเด็ก ซึ่งแตกต่างกันไป

กรณี ด.ช.เก้ ผู้ซึ่งมีความบกพร่องกลุ่มอาการออทิสซึม ปัญหาพื้นฐานของเด็กกลุ่มนี้ คือ ปัญหาด้านสังคม ขาดการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับที่เพ็ญแข ลิ้มศิลา (2541: 12) กล่าวว่า “เด็กออทิสซึมมีลักษณะอาการความบกพร่องทางปฏิสัมพันธ์สังคม คือ ไม่สนใจจะมีเพื่อน ผูกมิตรกับผู้อื่น” และ วุฒิภา สว่างสุข (2554) กล่าวว่า เด็กออทิสติก มีปัญหาการเข้าสังคมและการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น หากมีการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เด็กสามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นมากขึ้น เป็นการเสริมความมั่นใจให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับของสังคม ปัญหาด้านศิลปะการวาด หรือการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านสังคม ของ ด.ช. เก้ เป็นด้านที่มีการพัฒนาได้ยากที่สุด สาเหตุมาจากการทำงานร่วมกับผู้อื่นต้องอาศัยความคุ้นเคยและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นข้อต่อของเด็กอทิสติก คือ สร้างความคุ้นเคยกับผู้อื่นได้ยาก หลังจากการใช้ชุดการเรียนรู้การสอนฯ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ด้านศิลปะการวาดมีการดีขึ้น คือ ครูผู้สอนที่เอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด สร้างความคุ้นเคยและเป็นกันเอง มีท่าทีที่เป็นมิตร และฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติบทบาทในสังคมของตนอย่างสม่ำเสมอ

ส่วนกรณี ด.ช.เทียนซึ่งมีความบกพร่องทางการเรียนรู้และสมาธิสั้น มีปัญหาในการสื่อสาร ไม่มีคำพูดที่จะพูดระบุความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ มักเข้าใจความหมายของคำพูดหรือการกระทำของเพื่อนผิดไปจากความจริง จึงทำให้แยกตัวออกจากสังคม สอดคล้องกับที่จรัสลักษณ์ จีรวินุลย์ (2546: 1-3) กล่าวว่า “เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้มักจะมีปัญหาทางด้านสังคม คือ ต่อต้านสังคม แยกตัวออกจากสังคม ไม่เข้ากลุ่ม ไม่สามารถอธิบายความรู้สึกได้ ไม่เชื่อมั่นในตนเอง” ทำให้ด้านศิลปะการวาดหรือการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นด้านที่มีการพัฒนาได้ยากที่สุด สาเหตุมาจากมีภาวะสมาธิสั้นขาดความอดทน มีความยากลำบากในการปรับตัวกับสังคม ทั้งการทำงานร่วมกับผู้อื่น การช่วยเหลือแบ่งปัน รวมถึงการทำตามกติกาของสังคมด้วยการเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย การเปลี่ยนพฤติกรรมเหล่านี้ ต้องอาศัยระยะเวลาและความไว้วางใจ รวมถึงถ้ามีความทุกข์ กังวล จะส่งผลให้ความสามารถด้านต่าง ๆ ของ ด.ช.เทียน ถดถอยลงด้วย หลังจากการใช้ชุดการเรียนรู้การสอนฯ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ ด.ช.เทียน มีพัฒนาการดีขึ้น คือ การสอนเน้นให้ฝึกฝนทำซ้ำอย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดความชำนาญ โดยมีครูเป็นกัลยาณมิตรคอยให้กำลังใจ ช่วยเหลือถูกช่วงเวลา จนทำงานสำเร็จเป็นรูปธรรมล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เอาชนะความกังวลและปัญหาได้ จึงเกิดความภาคภูมิใจและมีกำลังใจ

4. ด้านที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษมากที่สุด คือ ด้านจิตใจ ผู้ที่ทำงานกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษจึงควรให้ความสำคัญแก่ด้านนี้มากเป็นพิเศษ เพราะเมื่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีภาวะจิตใจไม่เป็นปกติ เป็นทุกข์ จะส่งทันทีต่อการมีสภาวะอีกสามด้านที่เหลือ คือ ด้านกายภาพนา ศิลปะการวาด และปัญญาภาพนา ติดขัดและมีปัญหาไม่สามารถทำงานต่อได้ ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2549: 6) กล่าวว่า

“การมีสุขภาวะหรือมีสุขนั้น ต้องมีภาวะอื่น ๆ ที่ต้องคำนึงถึง คือ มีความปลอดภัย โปร่ง โล่งเบา ไม่ปิดกั้น จำกัด บีบคั้น ไม่ติดขัด คับข้อง คือ ภาวะที่เป็นอิสระเรียกว่า วิมุติ อีกด้าน คือ ความสงบ ได้แก่ ภาวะที่ไม่มีความร้อนรนกระวนกระวาย ไม่ว่าจะร้อน ร่าร้อน กระสับกระส่าย พลุ่งพล่าน ทั้งร่างกาย และจิตใจ เรียกว่า สันติ อีกด้านคือ ความสะอาดหรือความบริสุทธิ์หมดจดใส ไม่มี ความขุ่นมัวเศร้าหมอง เรียกว่า วิสุทธิ และอีกอย่าง คือ ความสว่าง กระจ่างแจ่ม แจ่มชัด ใสสว่าง ผ่องใส มองเห็นทั่วตลอด เรียกว่า วิชา” และการเรียนที่ทำให้จิตใจปลอดภัย ยังสอดคล้องกับหลักการสอนจริยศิลป์ ตามที่ฝ่ายตำราโรงเรียนรุ่งอรุณ (2550: 4) กล่าวไว้ว่า “หัวใจของการสอนศิลปะจริยศิลป์นั้น ครูศิลปะในโรงเรียนรุ่งอรุณให้ความสำคัญในคุณค่าของกระบวนการทำงานศิลปะ ที่ช่วยฝึกหัดทักษะมือตาสัมพันธ์ กระตุ้นฉันทะในการเรียนรู้ เสริมสร้างความวิริยะอุตสาหะ มีสมาธิ ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการภาวนา ที่ช่วยสะท้อนย้อนดูอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง ฝึกให้มีใจที่สงบและผ่องใส ช่วยพัฒนาจิตใจของเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้สงบ เป็นสุข และสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ ได้ราบรื่นยิ่งขึ้น

5. ความเป็นกัลยาณมิตรของครูและผู้เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยที่สำคัญมากสำหรับการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

5.1 จากผลการวิจัย พบว่า ครูมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เป็นกรณีศึกษาทั้งสองคน ซึ่งสอดคล้องกับหลักในการพัฒนาชีวิตที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2549: 99) กล่าวไว้ว่า “ปัจจัยแห่งสัมมาทิว คือ ปัจจัยที่จะกระตุ้นเร้า เกื้อหนุน ชักนำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ได้แนวคิดที่ถูกต้อง เรียกได้ว่า เป็นปัจจัยพื้นฐานของการศึกษา หรือปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ มี 2 อย่าง คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปรโตโฆสะ เสียงจากผู้อื่น หรืออิทธิพลจากภายนอก คือ กัลยาณมิตร และปัจจัยภายใน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณา รู้จักคิดให้หาประโยชน์ได้ และให้เห็นความจริงทั้งสองสิ่งนี้เป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนามนุษย์อย่างยิ่ง” ครูจึงเป็นกัลยาณมิตรที่สำคัญต่อลูกศิษย์มาก ในการใช้ชุดการเรียนการสอนนี้ให้ได้ผล ครูผู้สอนจึงต้องศึกษาเพื่อให้เข้าใจวิธีทำงานที่เป็นแบบฉบับเฉพาะตัวของนักเรียนแต่ละคน โดยครูจะต้องให้ความช่วยเหลืออย่างถูกช่วงเวลา มีข้อย่อยให้เขาได้เลือกและมีเวลาให้เขาคิด เปิดโอกาสให้เขาได้ลงมือแก้ไขด้วยตนเอง จากนั้นคอยประคับประคอง เป็นกำลังใจและพร้อมให้คำแนะนำโดยที่เขาจะไม่รู้สึกโดดเดี่ยวเพื่อแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหา รวมทั้งภาษาที่ครูส่งต่อถึงลูกศิษย์ เช่น การลูบหลัง จับมือให้กำลังใจ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้

5.2 กัลยาณมิตรอื่นที่ให้ความร่วมมือด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน เช่น ครูประจำชั้น ครูการศึกษาพิเศษ ครูผู้สอนวิชาอื่น และผู้ปกครองรวมถึงชุมชน ที่ส่งต่อข้อมูลสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอทันเหตุการณ์ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ได้ครบถ้วนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธทั้ง 4 ด้านที่ได้ออกแบบให้สอดคล้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน บูรณาการร่วมกับการทำกิจกรรมในห้องเรียนและวิชาอื่น ๆ

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ชุดการเรียนรู้การสอนฯ นี้ได้มุ่งออกแบบให้สอดคล้องกับ
ธรรมชาติและวิธีการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทั้งเด็กที่มีความบกพร่องกลุ่มอาการออทิสซึม
และเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้และมีภาวะสมาธิสั้น สามารถใช้ส่งเสริมและพัฒนาความ
สามารถในการเรียนรู้ให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษทั้ง 2 กลุ่มอาการข้างต้นได้ จึงเหมาะสมที่จัดทำ
เป็นหลักสูตรเฉพาะทาง ทั้งระยะสั้นและระยะยาวตามความสามารถของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
สามารถเห็นผลลัพธ์ได้ภายในระยะเวลาที่ไม่นาน คือ 3 เดือน โดยอาศัยความต่อเนื่องของการเรียน
การสอนเป็นสิ่งสำคัญ จึงเห็นได้ว่าชุดการเรียนรู้การสอนฯ ทำให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเกิด
ความงอกงามในด้านต่าง ๆ ทั้งสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความก้าวหน้าทางวิชาการ การพัฒนาแหล่ง
เรียนรู้ เป็นต้น หลังจากการสรุปประเมินผลการเรียนแล้ว ในปีการศึกษา 2555 โรงเรียนรุ่งอรุณที่เป็น
สถานที่ทดลองใช้ชุดการเรียนรู้การสอนฯ จึงได้บรรจุชุดการเรียนรู้การสอนฯ นี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชา
ศิลปะเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษในชั้นระดับประถม
ศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 คน และจะขยายผลต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในระดับชั้นมัธยม
ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ครูที่ต้องการนำชุดการเรียนรู้การสอนฯ นี้ไปใช้ ควรมีความเข้าใจในแนวทางการพัฒนา
มนุษย์ตามหลักสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ รวมถึงหัวใจของหลักการจัดการเรียนการสอนศิลปะจริยศิลป์
โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทอผ้า และความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ
ทั้งเด็กที่มีความบกพร่องกลุ่มอาการออทิสติกและเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในด้านการอ่าน
การเขียนและมีภาวะสมาธิสั้น อย่างดี
2. สถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนควรเป็นสถานที่ที่โปร่ง สบาย มีแสงสว่างพอเพียง
อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ไม่มีเสียงดังรบกวนหรือมีผู้คนพลุกพล่าน เพราะจะเป็นการทำลายสมาธิของ
ผู้เรียนได้ง่าย
3. ควรจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ไม่ทิ้งระยะให้ขาดช่วง และควร
ทำงานตามลำดับขั้นตอนการทอผ้า ไม่ควรข้ามขั้นตอนการทำงาน
4. ระยะเวลาในการใช้ชุดการเรียนรู้การสอนฯ สามารถปรับให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับ
สภาพของผู้เรียนและบริบทได้
5. ควรมีการนำหลักการของชุดการเรียนรู้การสอนฯ และแนวคิดตามหลัก สุขภาวะองค์รวม
แนวพุทธไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ในชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำชุดการเรียนการสอนฯ ไปปรับและทดลองใช้กับเด็กที่มีความบกพร่องกลุ่มอาการออทิสซึมและเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้และมีภาวะสมาธิสั้น ในระดับช่วงชั้นเรียนอื่น ๆ เพิ่มเติม
2. ควรมีการนำชุดการเรียนการสอนฯ ไปทดลองใช้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มเด็กกลุ่มอาการดาวน์ และกลุ่มเด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ
3. ควรมีการนำชุดการเรียนการสอนฯ ไปทดลองใช้กับเด็กที่มีความบกพร่องกลุ่มอาการออทิสซึมและเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้และมีภาวะสมาธิสั้น ในบริบทอื่น เช่น ในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ หรือสถานฝึกอาชีพให้แก่นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ
4. ควรมีการวิจัยพัฒนาชุดการเรียนการสอนตามหลักสัฏฐภาวะองค์รวมแนวพุทธในเนื้อหาสาระด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากศิลปะการทอผ้าด้วยก็แบบง่าย เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้พัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพนา ศิลปนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- จรีลักษณ์ จีรวินุลย์. (2546). *คู่มือครูและผู้ปกครองสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้-การเขียน*. กรุงเทพมหานคร: ครูสภา.
- ฝายตำรา โรงเรียนรุ่งอรุณ. (2550). *MORE THAN ART มากกว่าศิลปะ: ลองเล่นกับธรรมชาติ*. กรุงเทพมหานคร: สานอักษร โรงเรียนรุ่งอรุณ.
- พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต. (2542). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *สัฏฐภาวะองค์รวมแนวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมะอินทเรนต์.
- เพ็ญแข ลิมศิลา. (2541). *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับออทิสติก*. กรุงเทพมหานคร: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- ยูนิเซฟ ประเทศไทย. (ม.ม.ป.). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC)*. สืบค้นจาก http://www.unicef.org/thailand/tha/overview__5954.html
- วุฒิภา สว่างสุข (2554). *การศึกษาการจัดกิจกรรมศิลปะในห้องเรียนชุมชนสำหรับเด็กออทิสติกระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต)* สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริศรา บัณณิล. (2554, 13 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย สุพจน์ีย์ สกุลณา. [การสื่อสารระหว่างบุคคล]. ครูสอนศิลปะ, โรงเรียนรุ่งอรุณ.

การพัฒนาชุดการเรียนรู้การสอนศิลปะการทอผ้าด้วยกี่แบบง่ายตามหลักสูตรภาวะองค์รวมแนวพุทธ
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

ผู้เขียน

สุพจน์ีย์ สกุลณา นักศึกษาปริญญาโท สถาบันอาศรมศิลป์ หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาระบบองค์รวม โรงเรียนรุ่งอรุณ 391 ซ.อนามัยงามเจริญ 25 แขวงท่าข้าม
เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ 10150 E-mail: yaitwins@gmail.com